

MELDURIN

LOYVIÐ LISTA- FÓLKUM INN Í SKÚLAN AT UNDIRVÍSA

– Okkara skúlaverk sum heild hevur ein trupulleika, tað er ov stirvið. Tað hevur ivaleyst okkurt við læraraútbúgvingina og vanahugsan at gera, heldur Rakel Helmsdal. Nógv kundi verði gjørt at bøta um trupulleikan, og tað er av týdningi, at okkurt verður gjørt. Tí bygnaðurin í fólaskúlanum ávirkar bygnaðin í samfelagnum, heldur hon

Annika Kunoy lm

– Vel tær ein kopp, sigur Rakel, tá eg komi innar í eyðkendu grønu húsini.

Í køkinum hevur hon eitt skáp av koppum, sum allir hava myndir av Mumi-familjuni, úr søgum hjá Tove Jansson.

– Tú velur ein kopp, alt eftir hvørjum lagi tú ert í, sigur hon einfalt.

Á mínum krússi er ein mynd av einum dólgi við eini grýtu á høvðinum, sum situr bergtikin av nøkrum knappum. Hendan lýsingin av hýrinum, eg eri í, er óivað fin, hugs eg.

Sjálv situr hon við einum koppi við ymisku persónunum úr Mumi familjuni í einum urtagarði. Hetta er ein fagnaðarkoppur, sum er gjørdur, tí 100 ár eru liðin síðani Tove Jansson var fødd. Rithøvundurin sum hevur havt ein týðningarmiklan leiklut í yrkisleiðini hjá Rakel.

Tað er menniskjaligt, at siga frá søgum

Rakel Helmsdal er úr eini prestafamilju. Hon minnist, at barnaheimið var fult av tónleiki og bókmentum. Mamman var yrkjari, og tí

vóru bókmentir ein nátúrligur partur av barnaárnum. Pápanum dámdi væl at finna uppá og lesa søgur fyri børnunum, og hetta læt upp ein nýggjan heim fyri lítlu Rakel, og søgur hava tí altíð átt eitt stórt pláss í hjarta hennara.

Rakel heldur, at vit siga ikki líka nógvar søgur í dag, sum tey gjørdu fyrr. Hetta tí vit eru alsamt meir undirhildin, men tað at siga frá søgum er ein kunstur í sjálvum sær og nakað, sum er grundleggjandi menniskjaligt.

– Grundleggjandi hava barnaárin lært meg finna uppá og siga søgur. Sum barn tekur man hetta fyri givið, men tað er ein gáva, sigur hon.

Nógvar kanningar eru eisini gjørdar um týdningin at lesa fyri børnum. Tað er ikki bert søgan, sum lisin verður, sum hevur týdning, men eisini sambandið tú fært til barnið, tá lisið verður.

– Tað er orsøkin til, at eg í dag geri tað, eg geri, sigur hon. Og Rakel finnur uppá alla tíðina. Har onki er, ger hon okkurt kortini, greiðir hon frá, meðan lodni frensurin leggur seg til rættis í fangi hennara.

Talufrælsi er ikki absolutt í Føroyum

Meðan frensurin murrar við afturlætnum eygum, greiðir hon frá um mentanina í Fraklandi, og ta ávirkan, hon hevur havt á seg.

Tá Rakel búði í Fraklandi, miðskeiðis í nítiárunum, lærði hon seg franskt við at lurta eftir útvarpinum. Tað var henni skjótt greitt, at í Fraklandi hevur tú loyvi til at siga og hugsa alt tað tú ynskir, og ongin setur spurning við nátúrliga talu- og skrivifrælsi, og ongi evni eru ov halgaði til at verða tosað um. Tí rakti vanlukkan á Charlie Hebdo hana ræðuliga hart.

Hetta óavmarkaða frælsið er ikki í Føroyum, heldur Rakel. Hóast talufrælsi ikki er avmarkað av reglugerðum, so er tað avmarkað í persónligum sambandi millum fólk. Hon vil sleppa at siga tað, hon vil, tá hon vil. Tó, sigur hon, at vit sjálvandi ikki skulu stoyta fólk ella gera teimum ónáðir við vilja ella óneyðugt, men man má kunna hava sínar egnu hugsanir, heldur hon fast við.

– Tankin skal vera frælsur, og er hann ikki tað, so avmarkar tú, hvat gott kann spretta úr samfelagnum.

Tað heldur okkum niðri, og vit avmarka okkum sjálvi.

Barnamentanin vantar virðing

Tá prátið fellur á arbeiði, sum Rakel hevur gjørt innan barnamentan í Føroyum, verður hon uppøst. Hon brennur fyri at varpa ljós á væntandi virðingina, sum almenningurin hevur fyri barnamentan. Og hetta er ikki ein einskildur føroyskur trupulleiki, men hann er eisini í øðrum londum. Hóast hetta, so fevnir tilfar, evnað til børn, vítt. Tí, sum Rakel greiðir frá, so skalt tú raka barnið og tann vaksna, men tú skalt eisini raka tann vaksna, sum barnið einaferð verður.

Torført við avmarking

Tað at skúlagongdin ikki akkurat var nakað fyri hana, hevur hon altíð vitað, og eftir eitt stutt tíðarskeið á føroyamálsdeildini fann hon eisini útav, at hon heldur ikki kundi avmarka seg til eitt fak. Hon kláraði ikki at avmarka seg til at velja eina yrkisleið, sum at lesa føroyskt, tá hon hevði so nógv ymisk áhugamál. Tá spældi hon eisini nógvan sjónleik og skrivaði, tó at hon sigur seg

allarmest vera ein søgusigara og uppfinnara, tí hon finnur upp á søgur við skrivaða orðinum ella dukkuspæli og øllum øðrum, hon fæst við.

Hetta við marionettdukkuspæli fyllir ómetaliga nógv hjá henni. Fyri tíðina arbeiðir hon á verkstaðnum hjá sær í kjallarinum og ger leikarar og pall lidnan til ein nýggjan leik.

– Tann mest gandakenda verðin, eg veit um, er sjónleikurin, og hann fasinerar meg, sigur Rakel.

Í marionettleikhúsinum fær hon kombinerað allar leiklutinar, sum hon sjálf hevur spælt gjøgnum ár og dag. Her gongur óavmarkaða lívsleið hennara í eina hægri eind, tá hon skrivar, sigur frá, ger ljós, seymar búnar, evnar leikarar, byggir pallin og mangt, mangt annað.

– Eg havi gjørt eitt sindur av hvørjum, og tað hevur ført fram til, at eg kann hava mitt leikhús næstan heilt einsamøll, greiðir hon frá.

Vit mangla afturmeldingar

Rakel Helmsdal gav í mars mánaði í 2014 út ungdómskaldsøguna »Hon, sum róði eftir ælaboganum«. Bókin

Mynd: Heinesen Myndir

hevur verið í menning í 16 ár, greiðir Rakel frá, og eftir at hon var givin út, hevur Rakel bert fingið eina viðmerking. Og hon var á Facebok. Bókin hevur ikki verið ummæld ella viðmerkt, og Rakel sigur, at hetta kennist tómmt. Tað koma so fáar skaldsøgur út í Føroyum, og hon heldur tað verða púra burturvið, at tær ikki allar verða ummældar og fáa tað uppmerksemi, sum tær hava uppiðborðið.

– Tað er løgið, tá ið tað ikki verður reagerað uppá tað,